

nic de Montpeller, però al seu torn els peus de cultiu procedien d'Anglaterra. Aquesta permanència del *Pol. cambricum* contrasta amb la fugacitat de les formes d'Olot, que de tota una colònia de plantes amb tendències a la lobulació dels segments, sols una vegada i eacara pocs exemplars, n'havem pogut trobar de ben característics.

De tot l'exposat crec lògic deduir-ne que la forma *L. cambricum* de Asch. i Graeb. (*P. vulg.* § *P. cambricum* Willd., Spec. pl. (1810).—*P. cambricum* L., Sp. pl. (1753).—*P. canariense* var. *cambricum* Willd. herb) mereix ésser posada en una categoria superior (Linné va posar-la ja en la categoria d'espècie), almenys d'espècie secundària. Els exemplars d'Olot i la Sellera, en canvi deuen mantenir-se dintre el quadre de les veritables formes.

Per a designar les formes catalanes, que fins ara, jo no tinc notícia concordin amb cap altre forma estudiada i establerta, proposo el nom de *Polipodium serratum* Willd. f. *sub-cambricum*.

Olot, abril 1926.

Anotacions a la lepidopterologia ibèrica

IV (1)

per

Ignasi de SARRA

La present contribució fixa les característiques racials d'algunes formes que hem estudiat recentment. Quasi totes elles són de localitat típica catalana. No coneixem quina serà la difusió d'alguna, com la *Libythea cellis* Laich., rassa *livida*, en la fauna ibèrica. D'altres n'hi ha que podem fixar la seva posició relativa dins el complex racial ibèric, com l'*Argyn-*

---

(1) Vegeu: BUTLLETÍ de la INSTITUCIÓ CATALANA d'HISTÒRIA NATURAL, 2.ª sèrie, Gener 1925 i desembre R 25.

nis aglaja L. rassa *montesignum*, i les dugues races de *Strimon esculi* Hb., *camboi* i *neglecta*, i la rassa *ferdinandi* de l'*Agriades thersites* (Cant.) Chap.

Hem disposat de material prou abundant; d'una banda, per les recerques dels entomòlegs Srs. Querci i Romei, que en 1925 concretaren particularment a les contrades catalanes i especialment el Montseny. Previ acord, conuinavem les nostres recoleccions amb la tasca dels esmentats entomòlegs, per seguir el curs complet de les generacions d'algunes espècies a la banda mitjorn del Montseny sense abandonar l'estudi de la successió dels lepidòpters a la vall de Sta. Fé, tasca que s'en encarregà l'infadigable entomologa. Sra. Clorinda Querci per espai de dos mesos seguits. Al producte d'aquell esforç combinat, hem pogut juntar-hi les dades de alguns anys de recolecció pel foment de la colecció entomològica del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, amb l'afortunat de posar de manifest les oscil·lacions que pot produir una rassa en canviar-li les condicions climàtiques, d'un any a l'altre. En tal concepte remarquem com, la *Melanargia lachesis* Hb. del vessant mitjorn del Montseny acusa en tots els exemplars recollits en 1925 una divergència marcada amb el nucli ja conegut, dels voltants de Vallvidrera, eminentment melanític. Una nodrida representació on hi ha tots els límits de variació dins la constant característica de la *lachesis* Hb. que vola als soleis de Catalunya, recollida a St. Pere de Vilamajor, per aquella data, servirà com a sèrie racial de la *Melanargia lachesis catalonica*, forma que deixem establerta, preliminarment, per al coneixement ulterior d'aquest interessant lepidòpter tan propici a reaccionar en ambients diversos i per tal, un dels millors subjectes que tenim a l'abast per l'estudi dels fenòmens de dispersió. Al mateix vessant del Montseny, sobre Campins, dels 600 als 700 metres, prop de Can Pareres vell, (Dr. DRAPER leg.), *lachesis*, esdevé més migrada, iniciant la forma normal a Sta. Fé analoga als exemplars dels llocs més enlairats del altiplà aragonès, coneguda amb la denominació de *alta* Obth.

Melitea phoebe Knoch rassa **occitanica** Stgr.

1.ª generació **occitanica** Stgr.

Convé recordar que STAUDINGER, en l'edició del 1901, de son catàleg prou conegut, dona vagament, per patria, l'indicació d' "Iberia". Si resseguiu les edicions anteriors, veurem com en l'any 1871 introduïa un canvi complet en la procedència; llegíreu "Italia". Creiem, però, que tal modificació era deguda a un equivoc d'impremta. Cal arribar a la primera edició, del 1861, per trobar la descripció original, continguda en les tres paraules consabudes "forma magis variegata". Altra volta llegim simplement "Iberia". Davant de l'imprecisió bibliogràfica, sols podia esvair el

dubte, una revisió dels exemplars que serviren al vell STAUDINGER, en fer la descripció. Per la finesa del Dr. BANG-HAAS hem sabut que'l primer exemplar de la sèrie d'*occitanica* que posseïa son autor, porta l'indicació "*tipus*" escrita de ma del propi Staudinger i que prové, precisament, de Barcelona. Heus aci, doncs, com tenim, ben aprop nostre, la genuïna representació d'una rassa, el nom de la qual ha servit, desde fa molt temps, per usar-lo a tort i a dret, aplicant-lo a tots els exemplars provinents d'Iberia. Precisant encara més, sabem pel Dr. BANG-HAAS, que el tipus barceloní, mancat de data exacta de captura, és de coloració "sombre" la qual cosa indica que'l tipus de l'*occitanica* pertany a la primera generació. També comunicà l'esmentat entomòleg que sota l'indicació d'*occitanica* hi ha, en la llarga sèrie, exemplars que són de tonalitat clara i d'al tres que provenen de S. Ildefonso de la Granja i de Granada, però que aquests no són tipus ni co-tipus.

Melitaea phoebe Knoch rassa **occitanica** Stgr.

II a generació **francescoi**, nova forma.

Difereix de la primera generació dels voltants de Barcelona i de la part plana de Catalunya, per les dimensions més reduïdes, dibuix negre menys extès, manca de la sufusió negra a la base de l'anvers de les ales posteriors.

Serie típica recollida entre St. Pere de Vilamajor i els pujols de prop Llinàs, VII, VIII. (QUERCI i SAGARRA leg.)

Melitaea phoebe Knoch rassa **bethune-bakeri**, nova rassa

A certa altitud de la Sierra Nevada, (Andalusia) pel juny, vola una rassa que coneixem per individus que atribuirem a la primera generació, en el cas de que en tals contrades *phoebe* tingui més d'una generació. Per l'exàmen de nombrós material, veiem com tots els exemplars difereixen de la primera i de la segona generació dels voltants de Barcelona, per la major amplitud i intensitat de coloració dels espais premarginals (entenent bé, els quadrangulars i no els triangulars), en l'anvers de les ales anteriors. Aquest caracter, repetit, és prou per marcar una franca separació entre les dues races. Així resulta que'l concepte de "*magis variegata*" és encara més vistent en la rassa andalussa, raó per la qual, la diagnosi de Staudinger li era tan escaienta.

Serie típica de Sierra Nevada VI-1925 (Romei leg.)

Melitaea didyma Esp. rassa **supercaldaria**, nova rassa.

Aplicarem aquesta denominació a una bella sèrie recollida a Sta. Fé del Montseny per la famosa recolectora CLORINDA QUERCI, perquè resulta

ésser una franca rassa ben caracteritzada entre el polimorfisme que ofereix *didyma*, tot conservant sempre un manifest llinatge ibèric, el qual exigeix una llarga preparació i documentació per fixar cada una de les múltiples races que produeix.

La de Sta. Fe, mostra tots els caràcters de la forma *caldaria* Vrtý., superats encara. Si el caràcter peculiar de la forma és la reducció del dibuix negre, la nostra rassa mostra reduïda fins la sèrie mitjana de pics negres a l'anvers de les ales posteriors, resultant una *deserticola* Obth. pel aspecte total de l'anvers. La diferència entre la veritable *deserticola* Obth. i *supercaldaria* l'hem de cercar al revers; en la primera veiem la faixa extracel·lular formada per taques taronjades, isolades les unes de les altres. En *supercaldaria* tal faixa és ampla, continua, arribant fins a tocar les ratlles negres que la circunden, pels dos costats. En la rassa africana les taques taronjades són francament separades de les ratlles negres, per un espai de color clara.

Serie típica de la vall de Sta. Fé al Montseny, VII i VIII. (Clorinda Querci leg.)

Com a límit de variació, aberrativament, hem trobat la *supercaldaria*, entre la rassa que vola al istiu a la vall de Vilamajor, que de pas sia dit, no li hem vist per ara, cap caràcter que la separi netament de la rassa *occusus* del Yakouren a Algeria i conseqüentment la indiquem, no sense les pertinents reserves, sota tal denominació.

Melitaea trivia Schiff., rassa **ignasiti**, nova rassa

Difereix de la forma típica de l'Austria i de les altres races conegudes, per l'esclat de la color fonamental, de tonalitat fulva-groguenca, enlloc del tó bru, enterbolit, propi del tipus i de la major part de races d'aquesta espècie. La polsina de escates negres basilaris és molt reduïda en la rassa catalana; contrariament, en l'anvers de les altres races d'Europa, la regió basilar del segon parell d'ales, mostra un espai negre. Recordem que la forma asiàtica *catapelia*, també clara, té una tonalitat ben diversa de la nostra rassa.

En parlar de la aberració *equivalens*, d'aquesta espècie (1) feiem constar, aleshores, el magnífic esclat de la trivia catalana. Posteriorment hem tingut ocasió de conèixer més, sa ària de dispersió i constància de característiques. La recolecció del darrer any ha proporcionat una ben documentada sèrie de Seva, al Montseny.

(1) I. SAGARRA: Documents per l'estudi de la variació dels lepidòpters catalans; en trabajos del Museo de Ciencias Naturales de Barcelona - 1924.

Els exemplars que constitueixen la sèrie típica de la nova rassa, procedeixen de Martorell, V. (Sagarra leg.) Esplugua de Francolí, V. (Codina leg.) Vilamajor, VII. (Sagarra leg.) y Seva VII, VIII. (Querci i Romei leg.)

Melitaea dejone Hb. rassa **signata** nova rassa.

En la mateixa contrada de Seva, ORACIO QUERCI ha recollit abundós material d'aquesta espècie, que manifesta una tendència, almenys comarcal, de variació en sentit invers al esmentat en l'espècie anterior, respecte al tipus.

La nostra rassa comparada amb la típica de Provensa, revela una tonalitat més fosca i el dibuix negre hi és més extès. Conseqüentment, el material estudiat, procedent del mitjorn de Fransa, no origina cap dubte en la separació de les espècies *dejone* i *athalia*; clara, l'una i de color més pujat, la segona. Pel contrari, la nombrosa sèrie de Seva conté exemplars de *dejone signata* que pendriem, confusament, per *athalia iberica*. Hi ha doncs mimetisme manifest.

Sèrie típica de *dejone signata* procedent dels voltants de Seva, al Montseny. VII, VIII. (Querci leg.)

Argynnis aglaja L. rassa **montesignum** nova rassa.

Dimensions i coloració del anvers de les ales semblants a la *mirabilis* de Orihuela del Tremedal; la femella però, mostra major tendència al melanisme, amb empolsinat d'escates negres a la base de les ales. Al revers la divergència és manifesta: la color fonamental és més càlida, amb empolsinat bru a les ales posteriors; caràcter constant en tots els mascles, rao per la qual, els individus d'aquest sexe, aragonesos, són de coloració més pàl·lida. En el mateix revers de les ales anteriors la color fulva és més extesa en els exemplars de Sta. Fé. Sintetitzant, la tonalitat fonamental és més encesa en aquesta rassa catalana.

Sèrie típica de Sta. Fé, del Montseny, VII, VIII. (Clorinda Querci leg.)

La variabilitat de *A. aglaja* L. a Sta. Fé i a Orihuela del Tremedal, en ofereix dues races *analogues* sense ésser idèntiques. L'avantatge de posseir dugues sèries riques en nombre i ben documentades, amb tots els límits de variació, ens ha permès analitzar la estabilitat de cada nucli racial. Heus aci breument l'anàlisi documentat, referint-nos sempre al numero que porta cada exemplar que integra la sèrie típica. Tots els exemplars mascles d'Orihuela (63-70), són més pàl·lids que'ls de Sta. Fé (75-79.)

Tots els individus d'aquesta localitat són caracteritzats per la major extensió del espai fulvo al revers de les ales anteriors, esmentem l'exemplar de màxima caracterització (76). El major esclat de color en el mateix indret és ben palés en els exemplars (75-79). Referent a la femella direm que'l caràcter racial basat en el melanisme de l'anvers de les ales, sols el retrobem als individus (87-88) de Orihuela. Certament, aquests subjectes, són excepcionals entre una sèrie de més de sis cents individus aragonesos, obtinguts pels Srs. Querci i Romei; l'excel·lència del mètode de recol·lecció que practiquen, queda palesa un cop més, en fer possibles aquests reportatges analítics. Al revers de la femella observem la majoria d'exemplars aragonesos amb la coloració fulva reduïda que arriba al màxim de reducció en el exemplar (99), i majoria d'exemplars catalans amb coloració fulva extesa que assoleix l'extrem màxim en l'exemplar (119). La coloració fonamental és sempre més encesa en la sèrie catalana, exceptuant un sol individu (120), que sempre distingirem però, del nucli aragonès, per la més extesa sufusió fulva al revers de les ales anteriors.

Després de ço que hem dit, caldrà pendre per tipus de la sèrie típica de la rassa del Montseny, el mascle (75) i la femella (119).

Paralelament al anàlisi de la nova rassa catalana creiem necessària l'ampliació de la diagnòsi de la *A. aglaja mirabilis*, aprofitant el valuós material que tenim a nostra disposició. La totalitat d'individus (59-70 i 83-102) palesen que la *mirabilis* és de dimensions encara majors que la *locupletata* Vrtý., que hom reputava com la major d'Europa. Trobarem alguns individus que superen la mida mitja (59); d'altres, raríssims, (60), no hi arriben. Els mascles solen midar (50-51) mm. d'expansió alar; les femelles, 57-59 mm. i també n'hi ha alguna que arriba fins als 67 mm. (84). Dugues femelles (85 i 86), de 52 i 54 mm. respectivament, són les més petites entre la nombrosa sèrie que hem estudiat, procedents de Orihuela. La coloració varia de la fulva clara (60 i 61) a la fulva encesa (62.) Les femelles amb l'anvers clar (89), són bastant freqüents; una sola femella de Orihuela, té el dibuix negre notablement dilatat (87). La coloració del revers de les ales és sempre de color fulva pal·lida. Cal remarcar una característica que hem vist constant en *mirabilis*, i és, la sufusió d'escates verdoses al revers de les ales posteriors. Per tal caràcter hi ha marcada analogia entre *A. aglaja mirabilis* i *A. cydippe chlordippe*, que volen plegades en l'altiplà aragonès.

La famosa *methana* de FRÜHSTORFER de la serra de Guadarrama, no podem comentar-la perquè la descripció original es basada en l'equivoc, segons hom deduirà pel material que cita com emprat.

Issoria lathonia L. rassa **attenuata**, nova rassa.

Dimensions majors que en la forma tipus; aquestes corresponen a la rassa *emiflorens* Vrtý. La extensió del dibuix negre correspon, també, a la esmentada rassa. La distingirem però, dels exemplars italians, per la coloració fonamental que mostra una sufusió d'escates que produeixen una lleu penombra bruna que esmortueix son esclat.

Sèrie típica formada amb exemplars de la generació estival de S. Pere de Vilamajor (Querci i Sagarra leg.)

Melanargia lachesis Hb. rassa **catalana**, nova rassa.

La rassa típica prové de la Fransa, segons el text original de HUBNER. La comparació de les figures típiques amb tot el material que hem estudiat procedent de Catalunya i d'Aragó, marquen divergències racials ben manifestes. La nostra *barcinonaria* de les serres de Vallvidrera, revela un melanisme acusat; a la base del Montseny, d'on tenim material suficient, no hem vist cap exemplar que pugui confondre's amb els exemplars més típics dels voltants de Barcelona. La massa racial no assoleix un melanisme tant manifest. Així, les llunules marginals blanques de tots els individus procedents de la vall de Vilamajor, son ben menys amples que les de les figures típiques i no arriben, tampoc, al grau de reducció de *barcinonaria*. La variabilitat individual, llevat de les característiques esmentades, es ben ampla.

La rassa que comentem, res té que veure amb la *alta* Obth. ni amb la magnífica *nemausiaca* Esp. del LLenguadoc.

Sèrie típica de St. Pere de Vilamajor (Sagarra i Querci leg.)

Pyronia ida Esp. rassa **catalana**, nova rassa

El revers dels exemplars catalans es francament brú, especialment a la part externa de les ales posteriors. El contrast amb la rassa *marcia* Fruhstorfer, d'Andalusia d'on tenim magnífics exemplars de Ronda recollits pel Dr. Font Quer, ens revela com divergeix *ida* de l'un al altre extrem de la península. Al districte bètic, el revers de les ales posteriors té un esclat argentí. Al altiplà aragonés, que ve a ésser com el punt mitjà, en tractar de divergències iberiques el revers de *ida* manifesta, d'una banda, major analogia amb la forma catalana, diferint però, pel marge negre del anvers de les ales, que es més pal·lid, i pel revers de les ales poste-

riors, més clar, particularment en les femelles que mostren una zona clarament blanca. Si marquem fites per poder sintetitzar després la variació de *ida* en terres ibèriques, caldrà anomenar la rassa d'Albarracín amb el distintiu de **aragonica**.

Prenem per sèrie típica de *catalana*, un nucli d'exemplars procedents de la vall de Vilamajor i de Llinàs. VII, VIII. (Querç i Sagarra leg.)

Libythea celtis Laich. rassa **livida** nova, rassa.

Difereix de la rassa típica del Tirol per la tonalitat del revers de les ales posteriors, més monòton i agrisat, particularment en els mascles, mancats de la tonalitat rogenca, característica del tipus.

Sèrie típica composta d'individus de la regió del Montseny VIII (Querç i Sagarra leg.) i del Montsec VI, 1919. (Weiss leg.)

Strimon acaciae F. rassa **fumosa**, nova rassa.

Exemplars notablement més bruns que els de la rassa típica; la color fulva de les llunules és menys viva i les línies blanques són dibuixades amb més contrast. El fenomen de la majoria de Licènids, que mostren a Catalunya una pigmentació enfosquida, és comprovat una vegada més amb *acaciae*. La rassa oriental que segons CURVOISIER no és altra que la *acaciae*-tipus, encara que passa sota el nom de *abdominalis* Gerh., és com hem dit fulva i no bruna. Del complexe racial de l'occident, que CURVOISIER anomena *nostras*, podem destacar la rassa *italica* de VERITY que encara és més fulva pel revers, que la rassa típica, i consegüentment posa més de manifest la anomalia de la nostra rassa.

Sèrie típica procedent de Queralps, VII. (Romei leg.)

Strimon esculi Hb. rassa **amboi**, nova rassa.

Aquesta espècie, per molts encara subordinada a la unitat específica *ilicis* resta ben poc coneguda. Com que s'aria de dispersió correspon quasi totalment a la península Ibèrica, amb tota una gradació de morfes, creiem que és un tema apte per ajudar al coneixement de la variació dels nostres lepidòpters. La figura típica de *esculi*, mascle, que dona HUBNER té el revers de les ales de tonalitat bastant pàl·lida. Referim com a molt pròxima, la forma de Serra Nevada, i esmentem particularment l'individu (109) de la nostra sèrie comparativa, com al més semblant a la figura original, que és còpia d'un exemplar portugués. Per la femella, hem de cer-

car la figura original en GEYER, continuador d'HUBNER. La tonalitat més pàl·lida dels revers de les ales hi és també ben acusada. L'anvers però, és d'una exuberant coloració fulva. Caldrà inquirir si, en la localitat portuguesa on fou capturat el tipus, totes les femelles són també fulves. Creiem que així sia possible, perquè la sèrie que recolliren a Albarracín els Srs. QUERCI i altres exemplars que de la mateixa procedència ens proporcionà el Dr. WEISS, mostraven *totes* les femelles l'anvers fulvo, tant a les ales anteriors com a les posteriors.

Així, la nova rassa de Vilamajor, VI, VII, diferirà de la típica, primerament pel tò del revers, molt més pujat; i en segon terme, pel percentatge, bastant reduït, de femelles ricament decorades amb taques fulves, essent així, que ja a Albarracín, aquestes són majoria absoluta, si no, forma exclusiva. La rassa catalana *amboi*, té la immensa majoria de individus del sexe femení completament bruns i molts d'altres formant transició a la decoració de la rassa tipus, que Gerhard va rebatejar com *maculatus*, fixat amb llur esclat.

Seguint vers la part alta de Catalunya va accentuant-se la modificació de color, i la femella perd del tot son esclat per esdevenir totalment bruna. A Queralps la tenim ja constant i l'anomenem així:

Strimon esculi Hb. rassa **neglecta**, nova rassa.

Des de la base de la serralada pirenenca fins a l'altra banda, arribant prop de Marsella, *esculi* mostra la femella de igual tonalitat que'l mascle, atenent-nos al nombrós material que hem consultat, i OBERTHÜR corrobora la nostra opinió al esmentar que al mitjorn de Fransa, sols rarament la femella mostra un lleu índex de color fulva al anvers.

Heus aci, una gradació ascendent i descendent de caràcters des del mitjorn de Fransa al districte bètic i lussità. La rica decoració del anvers, va en augment mentres el revers va esblaimant-se en petretrar vers el mitjorn.

En aquest cas, voldriem fer viable una representació gràfica de la documentada sèrie que posseim, per mostrar la instructiva gradació, amb els morfes ab. **dealbata** rassa del montseny sense ratlla blanca; **decolorata**, límit de pal·lidesa, i **inversa**, que mostra una modificació total en la decoració del revers.

Sèrie típica de Queralps, VII. (Romei leg.)

Lampides boeticus L. gen. aut. **fusca**, nova forma.

Aquesta espècie que ha cridat tan poc l'atenció dels entomòlegs, és certament ben polimorfa. Requereix ésser tractada amb material abundós

i documentat. De la comparació de les sèries que poseïm avui podem avensar no més, que la rassa tardoral del Montseny és sensiblement més fosca, coseqüència de haver les escates molt més atapeïdes. Els mascles, observats sota un angle convenient d'il·luminació, mostren les ales travessades de raigs bruns. Les femelles tenen les escates blaves amb reflexes més intensos.

Per oposició als caràcters esmentats, citem les sèries de comparació, procedents de Sierra Nevada, del Moncayo, d'Aragó i la mateixa estival del Montseny (Llinàs i Vilamajor), que sempre són més clares, per quina causa no s'allunyen de la rassa tipus.

Sèrie típica Recollida a Llinàs, IX (Querci leg.) i Vilamajor, IX (Sagarrà leg.)

Raywardia telicanus Lang. rassa **tetrica** Sag. gen. aest. **semitetrica**, nova forma.

Seguint el coneixement gradual d'aquesta espècie hem observat que la generació estiva manté, visible, la fesomia catalana. Fins comparant-la amb individus de la rassa típica francesa capturats en setembre, la forma que tractem, és de tonalitat més fosca, sense arribar a la caracterització de la forma tardoral *tetrica*.

Sèrie típica de Llinàs, VII, VIII. (Querci leg.) i Vilamajor, VII, VIII. (Sagarrà leg.)

Scolitantides melanops B. rassa **diversa**, nova rassa.

Prevaleix encara actualment, el criteri equivoc referent a la nostra rassa de *melanops*. Com sia que ja fa temps fou descrita de Catalunya la forma *marchandii* per BOISDUVAL, amb la diagnosi «sense ocel·los», han seguit aplicant tal denominació als entomòlegs forans, creient que així es comportava a Catalunya aquesta espècie. La realitat fa que sols pugui aplicar-se el nom de BOISDUVAL als exemplars extrems, que són excepció, entre nosaltres. La forma catalana té ocel·los i per tant no li quadra el nom de *marchandii* que reservarem pels individus excepcionals que marquen el límit de variació fins on pot arribar, rarament, la nostra rassa. La reducció dels ocel·los és norma general, tan en aquesta espècie com en la *G. cyllarus*, de la qual tenim exemplars equivalents a la més caracteritzada *marchandii*. Altre distintiu racial català, és el to pujat del revers de les ales i les dimensions generals més reduïdes que en la rassa del mitjorn de França.

Sèrie típica dels voltants de Barcelona, IV. (Sagarrà leg.) Llinàs, V. (Querci leg.)

Scolitantides baton Bgstr. rassa **albonotata**, nova rassa.

Aquesta espècie planteja una qüestió difícil de resoldre, amb la convivència a Catalunya i fins en localitats ben properes, de dos morfes completament diversos. No creiem arribada l'hora de tractar de la forma més pròxima al tipus: amb llunules taronjades i revers blanquinós. Constatem, no més, que l'altra forma, reunida al complexe racial ibèric, *panoptes* Hb., difereix marcadament de la veritable *panoptes* d'Andalusia, que correspon precisament a les figures típiques de HUBNER. La rassa catalana presenta una sèrie d'espais blancs antemarginals i la femella té en l'anvers un abundós espurnejat d'escates blaves. Aquest sexe a Andalusia mostra l'anvers de les ales completament negre fins al marge. L'altre sexe mostra, així mateix, una marcada reducció de la color blava, si el comparem amb exemplars catalans.

Sèrie típica dels voltants de Barcelona, III-V; (Sagarra leg.) i de Llinàs, V, VII. (Querçi leg.)

Agriades thersites (Cant.) Chapman rassa **ferdinandi** nova rassa.II.^a generació **ferdinandi**

La rassa catalana, del vesant meridional del Montseny, mostra la part basilar de l'anvers de les ales anteriors coberta d'una densa pilositat de lluisor argentina. Aquest caràcter que considerem genuí de les races ibèriques, és degut a la rica sufusió d'escates androconials de tonalitat argentina que cobreixen un espai, ben delimitat en sos contorns, a l'anvers de les ales anteriors del sexe masculí. En descriure la rassa *josephina* d'Aragó, ja esmentarem tal particularitat que interpretàvem com anàloga al reflexe que mostra la *roseonitens* de la *A. escheri* també d'Aragó. La rassa *ferdinandi*, té doncs en alt grau tal característica.

Al revers de les ales, les llunules marginals, no son ja esblaimades com en la rassa aragonesa, ans d'un esclat igual al de la forma estival *meridiana* Vrt., de l'Italia.

Sintetitzant, direm que la rassa *ferdinandi* és una exuberant *josephina*, en l'anvers de les ales, amb manifest llinatge ibèric; mentres que'l revers és de *meridiana*.

Pels caràcters consignats és ben palesa la diferència de la nova rassa amb la típica de la Fransa.

Tipus dels pujols entre Vilamajor i Llinàs, VII. (Querçi Sagarra leg.)

Glaucopsyche cyllarus Rott. rassa **pauperella**, nova rassa.

Tan si cerquem el promedi, com judicant els individus per separat, veurem que *cyllarus* té les mides ben reduïdes a Catalunya. Ho és més en-

cara que la rassa dels Alps marítims considerada com la més petita. El distintiu però, més marcat, és la reducció del pigment vert al revers de les ales. Si establim comparació amb alguna rassa de l'Europa central judicarem que son dos unitats diferents. Fins la *pauper* Vrty. d'Italia, ja característica per aquesta tendència, no podrem confondre-la mai amb la rassa catalana, que sois mostra un espai blavós al voltant de l'arrel de l'ala, i mai en cap exemplar arriba al angle anal, seguint el marge intern. Hem vist exemplars de *pauper* amb la sufusió verda, traspasant la meitat basilar de l'ala. Cal remarcar, també, la tendència de la nostra rassa a la reducció dels ocellos. La sèrie del Museu de Barcelona té exemplars perfectament equivalents a la *marchandi* més caracteritzada, com hem dit abans, i que amb la mateixa beligerancia que la forma de *melanops* podrien ésser coneguts amb el nom de **privata**.

Sèrie típica procedent de Llinàs, VI. (Querci leg.) i dels voltants de Barcelona, V. La forma *privata* també de Vallvidrera, V, VI. (Sagarra leg.)

Observaciones malacológicas

III

Presencia de *Jacosta huidobroi* Azp. en Cataluña

por

J. B. de AGUILAR · AMAT

Mientras procedía al arreglo y unificación del grupo *Jacosta* M. T. de la notable y numerosa colección malacológica del Museo de Biología de Barcelona, llegó a mis manos el concienzudo trabajo del Sr. Azpeitia titulado "Rectificación de nombre para una "Helix" española (*H. huidobroi* Azp.) y revisión de las especies que tienen mayor afinidad con ella", que es el número 51 de la serie zoológica de los Trabajos del Museo Nacional de Ciencias Naturales.

Entre las *Jacosta* procedentes de la colección Martorell, encontré una procedente de Cartagena que a primera vista me dió la impresión de que se trataba de la rebautizada *H. huidobroi* Azp. En efecto, examinada dete-